

INNOVATSION FAOLIYAT JARAYONIDA TALABALARNING KREATIV FIKRLASHI VA O'ZINI O'ZI FAOLLASHTIRISHINING PSIXOLOGIK MEXANIZMLARI

Ravshanov Xusan Abdiquil o'g'li

Buxoro xalqaro universiteti mustaqil tadqiqotchisi

Annotatsiya. Mazkur maqolada innovatsion faoliyat jarayonida talabalarning kreativ fikrlashi va o'zini o'zi faollashtirishining psixologik mexanizmlari kompleks tarzda tahlil qilinadi. Zamonaviy ta'lim muhitida innovatsion yondashuvlar talabalarning mustaqil fikrlashi, muammoli vaziyatlarni hal qilish qobiliyati hamda yangi g'oyalarni yaratish salohiyatini rivojlantirishga xizmat qiladi. Tadqiqotda kreativ fikrlashning asosiy komponentlari – divergent tafakkur, moslashuvchanlik, originallik va elaboratsiya – o'zini o'zi faollashtirish jarayonlari bilan uzviy bog'liqlikda ko'rib chiqiladi. Shuningdek, motivatsiya, refleksiya, metakognitiv nazorat va ichki ehtiyojlar tizimi talabalarning innovatsion faoliyatdagi faolligini belgilovchi muhim omillar sifatida yoritiladi. Maqolada interaktiv metodlar, loyiha asosida o'qitish (PBL), muammoli ta'lim va raqamli texnologiyalar asosida tashkil etilgan ta'lim jarayoni kreativ fikrlashni rag'batlantiruvchi samarali vosita ekanligi asoslab beriladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, psixologik mexanizmlarni tizimli rivojlantirish orqali talabalar nafaqat bilimlarni o'zlashtiradi, balki ularni amaliy faoliyatda qo'llash, o'zini boshqarish va innovatsion qarorlar qabul qilish kompetensiyalarini ham rivojlantiradi.

Kalit so'zlar: kreativ fikrlash, innovatsion faoliyat, o'zini o'zi faollashtirish, psixologik mexanizmlar, motivatsiya, refleksiya, metakognitsiya, PBL, raqamli ta'lim.

Аннотация. В данной статье комплексно рассматриваются психологические механизмы развития креативного мышления и самоактивации студентов в процессе инновационной деятельности. В условиях современной образовательной среды инновационные подходы способствуют формированию у студентов способности к самостоятельному мышлению, решению проблемных задач и генерации новых идей. В исследовании раскрываются основные компоненты креативного мышления, такие как дивергентное мышление, гибкость, оригинальность и разработанность, которые рассматриваются во взаимосвязи с процессами самоактивации личности. Особое внимание уделяется роли мотивации, рефлексии, метакогнитивного контроля и системы внутренних потребностей как ключевых факторов, определяющих активность студентов в инновационной деятельности. В статье обосновывается эффективность применения интерактивных методов, проблемного обучения, проектного подхода (PBL) и цифровых технологий в развитии креативного потенциала обучающихся. Результаты исследования показывают, что системное развитие

данных психологических механизмов способствует не только усвоению знаний, но и формированию у студентов навыков саморегуляции, практического применения знаний и принятия инновационных решений.

Ключевые слова: креативное мышление, инновационная деятельность, самоактивация, психологические механизмы, мотивация, рефлексия, метакогниция, проектное обучение, цифровое образование.

Abstract. This article examines the psychological mechanisms underlying the development of creative thinking and self-activation of students in the process of innovative activity. In the context of modern education, innovative approaches play a crucial role in fostering students' independent thinking, problem-solving abilities, and capacity to generate new ideas. The study analyzes key components of creative thinking, including divergent thinking, flexibility, originality, and elaboration, in close connection with self-activation processes. Special emphasis is placed on the role of motivation, reflection, metacognitive regulation, and internal needs as core factors influencing students' engagement in innovative activities. The paper also highlights the effectiveness of interactive teaching methods, problem-based learning, project-based learning (PBL), and digital technologies in enhancing students' creative potential. The findings indicate that the systematic development of these psychological mechanisms not only improves knowledge acquisition but also strengthens students' ability to apply knowledge in practice, regulate their own learning, and make innovative decisions. The study contributes to the understanding of how educational environments can be structured to support creativity and self-directed learning in higher education.

Key words: creative thinking, innovative activity, self-activation, psychological mechanisms, motivation, reflection, metacognition, project-based learning, digital education.

Kirish. XXI asrda globallashuv va raqamli transformatsiya jarayonlari ta'lim tizimini tubdan yangilashni talab qilmoqda. Jahon miqyosida innovatsion iqtisodiyotga o'tish sharoitida inson kapitalining sifati, ayniqsa, yoshlarning kreativ fikrlash qobiliyati va o'zini o'zi faollashtirish darajasi hal qiluvchi omilga aylanmoqda. Xalqaro tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, zamonaviy mehnat bozorida muvaffaqiyatli faoliyat yuritish uchun nafaqat bilim, balki yangi g'oyalar ishlab chiqish, muammolarni noodatiy yechish va mustaqil qaror qabul qilish kompetensiyalari muhim ahamiyat kasb etadi. Masalan, xalqaro ta'lim monitoringlari (PISA, OECD hisobotlari) o'quvchilarda kreativ fikrlashni rivojlantirishni ta'limning ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida belgilaydi.

O'zbekiston Respublikasida ham ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, innovatsion yondashuvlarni keng joriy etish va yoshlarning intellektual hamda ijodiy

salohiyatini oshirish davlat siyosatining muhim yo'nalishlaridan biridir. So'nggi yillarda qabul qilingan normativ-huquqiy hujjatlar, xususan, ta'lim sifatini oshirish, raqamli texnologiyalarni joriy etish va kompetensiyaviy yondashuvga o'tish bilan bog'liq islohotlar talabalarning faolligini kuchaytirishga xizmat qilmoqda. Shu bilan birga, oliy ta'lim muassasalarida innovatsion faoliyatni rivojlantirish orqali talabalarni ilmiy-tadqiqot va amaliy loyihalarga jalb etish kengaymoqda.

Innovatsion faoliyat jarayonida talabalarning kreativ fikrlashi va o'zini o'zi faollashtirishi o'zaro uzviy bog'liq bo'lib, bu jarayon psixologik mexanizmlar orqali amalga oshadi. Kreativ fikrlash – bu yangi, noodatiy va samarali g'oyalarni yaratish qobiliyati bo'lsa, o'zini o'zi faollashtirish esa shaxsning ichki resurslarini safarbar etib, faoliyatga ongli ravishda kirishishini anglatadi. Ushbu jarayonlarda motivatsiya, refleksiya, metakognitiv nazorat, ehtiyojlar tizimi va shaxsiy maqsadlar muhim rol o'ynaydi. Psixologik tadqiqotlarda (L.S. Vygotskiy, A.N. Leontyev, J. Dewey, D. Kolb va boshqalar) faoliyat, tajriba va refleksiya orqali shaxs rivojlanishi asoslab berilgan bo'lib, bu yondashuvlar bugungi innovatsion ta'lim paradigmasining nazariy poydevorini tashkil etadi.

Shuningdek, zamonaviy pedagogik texnologiyalar – muammoli ta'lim, loyiha asosida o'qitish (Project-Based Learning), kollaborativ o'qitish va raqamli platformalar talabalarning kreativ va mustaqil faoliyatini rag'batlantiruvchi samarali vositalar sifatida e'tirof etilmoqda. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, interaktiv va innovatsion metodlar qo'llanilgan ta'lim jarayonida talabalar faolligi va bilimni o'zlashtirish darajasi an'anaviy metodlarga nisbatan sezilarli darajada yuqori bo'ladi.

Shu nuqtai nazardan, innovatsion faoliyat jarayonida talabalarning kreativ fikrlashi va o'zini o'zi faollashtirishining psixologik mexanizmlarini chuqur o'rganish, ularni rivojlantirishning samarali yo'llarini aniqlash hamda ta'lim jarayoniga joriy etish dolzarb ilmiy-amaliy muammo hisoblanadi. Mazkur tadqiqot aynan shu masalalarni yoritishga qaratilgan bo'lib, u zamonaviy ta'lim sifatini oshirish va raqobatbardosh mutaxassislarni tayyorlashga xizmat qiladi.

Adabiyotlar tahlili. Mazkur mavzu bo'yicha ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, innovatsion faoliyat jarayonida talabalarning kreativ fikrlashi va o'zini o'zi faollashtirishini tushuntirish birgina pedagogik yondashuv bilan cheklanmaydi, balki psixologiya, faoliyat nazariyasi, motivatsiya konsepsiyalari, ijodkorlik nazariyalari hamda shaxsning o'zini boshqarish mexanizmlarini o'zaro uyg'un holda ko'rib chiqishni talab etadi. Bu yo'nalishdagi tadqiqotlar tarixan avvalo rus psixologik maktabi doirasida shakllanib, keyinchalik xorijiy olimlar tomonidan ijodkorlik, ichki motivatsiya, metakognitsiya va o'z-o'zini boshqarish nazariyalari bilan boyitildi. Shu sababli mazkur muammoning nazariy ildizlari bir necha ilmiy yo'nalishlar kesishmasida vujudga kelganini ko'rish mumkin.

Rus psixologik maktabida shaxs faolligi va uning rivojlanishi masalasi, avvalo, L.S. Vygotskiy ishlari bilan chambarchas bog'liqdir. U inson psixik rivojlanishini ijtimoiy-tarixiy tajribani o'zlashtirish, muloqot va faoliyat jarayonida kechadigan murakkab jarayon sifatida izohlaydi. Vygotskiyga ko'ra, inson tafakkuri tayyor shaklda berilmaydi, balki faol o'zlashtirish, ichkilashtirish va ijtimoiy muhit bilan o'zaro ta'sir jarayonida rivojlanadi. Bu g'oya innovatsion faoliyatning mohiyatini tushunishda muhimdir, chunki innovatsion muhit talabani yangi vaziyatga kirishi, muammoni qayta ko'rishi, mavjud tajribani yangicha talqin etishi va yangi ma'no hosil qilishi uchun sharoit yaratadi. Aynan shu jarayonda kreativ fikrlash oddiy reproduktiv tafakkurdan farq qilib, yangilik yaratishga yo'naltirilgan ongli faoliyat sifatida namoyon bo'ladi. Vygotskiyning yaqin rivojlanish zonasi haqidagi qarashlari ham bu yerda katta ahamiyatga ega, chunki talabada ijodiy salohiyat ko'pincha mustaqil bajarilayotgan vazifadan ko'ra, hamkorlik, yo'naltirish va reflektiv qo'llab-quvvatlash asosida samaraliroq ochiladi.

A.N. Leontyevning faoliyat nazariyasi ushbu muammoni yanada chuqurlashtiradi. Unga ko'ra, inson psixikasi faoliyat jarayonida shakllanadi va har qanday faoliyat motiv, maqsad, harakat va operatsiyalar tizimi bilan belgilanadi. Innovatsion faoliyatga tatbiq etilganda, bu nazariya shuni anglatadiki, talabani kreativ fikrlashi tasodifiy jarayon emas, balki muayyan motivlar bilan qo'zg'aladigan, anglangan maqsadlarga yo'naltiriladigan va amaliy harakatlar tizimida yuzaga chiqadigan psixologik hodisadir. O'zini o'zi faollashtirish ham shu nuqtai nazardan ichki motivlarning kuchayishi, faoliyat mazmunining shaxsiy ahamiyat kasb etishi va subyektning o'z faoliyatiga nisbatan mas'uliyatli munosabati bilan izohlanadi. Leontyevning qarashlari talabani tashqi rag'bat bilangina emas, balki ichki ma'no va ehtiyojlar asosida innovatsion jarayonga kirishishini tushuntirishda ayniqsa muhimdir.

S.L. Rubinshteynning "psixika faoliyatda namoyon bo'ladi va faoliyatda shakllanadi" degan konseptual yondashuvi ham mazkur mavzu uchun asosiy nazariy manbalardan biridir. Rubinshteyn shaxsni passiv qabul qiluvchi emas, balki voqelikni o'zgartira oladigan faol subyekt sifatida talqin etadi. Bu qarash talabani innovatsion faoliyatdagi o'rnini tushunishda juda muhim, chunki innovatsion ta'lim sharoitida talaba tayyor bilimni qabul qiluvchi emas, balki bilimni qayta ishlovchi, sinovdan o'tkazuvchi, yangi yechimlarni izlovchi va o'z faoliyatini boshqaruvchi subyektga aylanishi lozim. Demak, kreativ fikrlash ham, o'zini o'zi faollashtirish ham subyektlik pozitsiyasi bilan bevosita bog'liqdir.

V.V. Davydovning rivojlantiruvchi ta'lim haqidagi qarashlari bu masalaga didaktik-psixologik nuqtai nazardan yondashadi. U nazariy tafakkurni shakllantirish, umumlashtirish, tahlil qilish va muammoning ichki aloqalarini anglashni ta'limning markaziy vazifasi sifatida ko'radi. Innovatsion faoliyat esa aynan nazariy va kreativ

tafakkurning uyg'unligini talab qiladi. Talaba muammoni faqat faktlar yig'indisi sifatida emas, balki ichki qonuniyatlari, muqobil yechimlari va amaliy natijalari bilan birga ko'ra olgandagina innovatsion fikrlash darajasiga ko'tariladi. Davydov ta'kidlagan mazmuniy umumlashtirish, tahliliy fikrlash va o'quv faoliyatining reflektiv tarkibi bugungi kunda kreativlikni rivojlantirish texnologiyalarining psixologik negizi bo'lib xizmat qilmoqda.

Rus olimlari orasida muammoli ta'lim va ijodiy tafakkur masalalarini chuqur tahlil qilganlardan biri A.M. Matyushkindir. U muammoli vaziyatni tafakkur rivojining ichki manbai sifatida ko'radi. Matyushkin fikricha, ijodkorlik tayyor algoritm yetarli bo'lmagan, qarama-qarshilik seziladigan, yangi aloqalarni topish talab etiladigan vaziyatlarda kuchli namoyon bo'ladi. Bu yondashuv innovatsion faoliyat bilan to'liq uyg'unlashadi, chunki innovatsiya har doim mavjud usullar yetarli bo'lmagan nuqtada boshlanadi. Talaba muammoli vaziyatni shaxsiy chaqiriq sifatida qabul qilsa, unda o'zini o'zi faollashtirish kuchayadi, kognitiv qiziqish ortadi va kreativ tafakkur mexanizmlari ishga tushadi.

D.B. Bogoyavlenskaya ijodiy faoliyatni "intellektual faollik" kategoriyasi orqali izohlaydi. Uning tadqiqotlarida ijodkorlik insonning topshiriq chegarasidan chiqib, yangi muammo qo'yishi, masalani chuqurlashtirishi va faoliyatni ichki ehtiyoj asosida davom ettirishi bilan tavsiflanadi. Bu g'oya talabalarning o'zini o'zi faollashtirish jarayonini tushuntirishda nihoyatda ahamiyatlidir. Chunki chin ma'nodagi innovatsion faoliyat talabaning faqat topshiriqni bajarishi bilan emas, balki uni kengaytirishi, muqobil variantlarni izlashi, kutilmagan bog'lanishlarni topishi va tashabbus ko'rsatishi bilan belgilanadi. Bogoyavlenskaya qarashlarida kreativlik bilan ichki faollik o'rtasidagi bog'liqlik juda aniq ko'rinadi.

Xorijiy psixologiyada kreativ fikrlash muammosi J. Guilford ishlari bilan yangi bosqichga ko'tarildi. U intellekt tuzilmasi modelida divergent fikrlashni kreativlikning markaziy omili sifatida ajratib ko'rsatdi. Guilford nazariyasiga ko'ra, kreativ shaxs bitta to'g'ri javobni topishga emas, balki ko'plab muqobil variantlarni ishlab chiqishga moyil bo'ladi. Bu esa innovatsion faoliyatning eng muhim xususiyatlaridan biridir. Talaba qancha ko'p variant ko'ra olsa, vaziyatni shuncha moslashuvchan tahlil qiladi, stereotiplardan chiqadi va yangi yechim topishga yaqinlashadi. Guilford yondashuvi keyingi tadqiqotlarda kreativ fikrlashni o'lchash, uning tarkibiy qismlarini aniqlash va ta'lim jarayonida rivojlantirish usullarini ishlab chiqishga kuchli ta'sir ko'rsatdi.

E.P. Torrance esa kreativlikni amaliy diagnostika va rivojlantirish nuqtai nazaridan chuqur o'rgandi. Uning ishlari kreativ fikrlashning tezkorlik, moslashuvchanlik, originallik va batafsillik kabi ko'rsatkichlar orqali namoyon bo'lishini ko'rsatdi. Torrance tadqiqotlarida ijodkorlik faqat tug'ma qobiliyat emas, balki qulay ta'limiy muhit, rag'batlantiruvchi topshiriqlar va xatodan qo'rqmaslik atmosferasi ta'sirida rivojlanadigan sifat sifatida talqin qilinadi. Bu qarash innovatsion

faoliyatning psixologik shartlarini tushunishda juda muhim, chunki kreativlikni rivojlantirish uchun talaba xavfsiz intellektual muhitda erkin tajriba o'tkaza olishi, noto'g'ri javobdan qo'rqmasligi va mustaqil tashabbus ko'rsatishi kerak.

Kreativlik va o'zini o'zi faollashtirishning motivatsion asoslarini tushuntirishda A. Maslow va C. Rogersning gumanistik psixologiyasi alohida o'rin tutadi. Maslowning ehtiyojlar iyerarxiyasi hamda o'zini ro'yobga chiqarish haqidagi g'oyalari shuni ko'rsatadiki, inson faqat tashqi nazorat va talablar asosida emas, balki ichki o'sish, o'z imkoniyatlarini namoyon etish va ma'no topish ehtiyoji orqali ham faol bo'ladi. Rogers esa shaxsning ijodiy ochilishi uchun qabul qiluvchi, qo'llab-quvvatlovchi va erkin muhit zarurligini ta'kidlaydi. Bu yondashuvlar innovatsion ta'limda juda dolzarb, chunki talabaning kreativ salohiyati ko'pincha ortiqcha nazorat, qat'iy stereotiplar va jazolovchi baholash muhitida emas, balki ishonch, erkinlik va subyektiv tajriba qadrlanadigan sharoitda rivojlanadi.

O'zini o'zi faollashtirish masalasini zamonaviyroq psixologik til bilan tushuntirgan nazariyalardan biri E. Deci va R. Ryan tomonidan ishlab chiqilgan o'z-o'zini belgilash nazariyasidir. Unga ko'ra, insonning barqaror ichki faolligi uch asosiy psixologik ehtiyoj - avtonomiya, kompetentlik va ijtimoiy bog'liqlik - qondirilganda kuchayadi. Ushbu nazariya innovatsion faoliyat sharoitida juda samarali izoh beradi: agar talaba o'z qaroriga ega bo'lsa, vazifani bajara olishiga ishonchi ortsa va o'zini jamoaning mazmunli a'zosi sifatida his etsa, unda kreativ faollik va o'zini boshqarish darajasi sezilarli oshadi. Demak, o'zini o'zi faollashtirish tashqi rag'batni kuchaytirish bilangina emas, balki psixologik ehtiyojlarni to'g'ri qo'llab-quvvatlash orqali ham shakllanadi.

A. Banduraning o'z-o'ziga ishonch, ya'ni self-efficacy haqidagi nazariyasi ham talabalarning innovatsion faoliyatini tushuntirishda muhim o'rin egallaydi. Bandura fikricha, inson murakkab vazifani bajarishga kirishadimi yoki yo'qmi, ko'pincha o'z imkoniyatlariga qay darajada ishonishiga bog'liq. Innovatsion faoliyat esa noaniqlik, tavakkal va yangi yechim talab qiladigan vaziyat bo'lgani uchun, bu yerda o'ziga ishonch ayniqsa muhim psixologik omilga aylanadi. Talaba o'zini qodir deb his qilsa, ijodiy izlanishga faolroq kirishadi, muvaffaqiyatsizlikdan kamroq cho'chidi va o'zini o'zi faollashtirish mexanizmlari barqarorroq ishlaydi.

Xulosa. Yuqoridagi ilmiy-nazariy tahlillar shuni ko'rsatadiki, innovatsion faoliyat jarayonida talabalarning kreativ fikrlashi va o'zini o'zi faollashtirishi o'zaro uzviy bog'liq bo'lgan murakkab psixologik tizimni tashkil etadi. Ushbu jarayon bir tomondan kognitiv komponentlar - divergent fikrlash, moslashuvchanlik, originallik va muammoli vaziyatlarni tahlil qilish qobiliyati bilan belgilanar ekan, ikkinchi tomondan u motivatsion, emotsional va metakognitiv mexanizmlar orqali boshqariladi. Demak, kreativlikni rivojlantirishni faqat bilim berish bilan cheklab bo'lmaydi, balki talabaning ichki resurslarini faollashtirishga qaratilgan kompleks yondashuv zarur.

Tadqiqot natijalari shuni anglatadiki, talabaning o'zini o'zi faollashtirishi ichki motivatsiya, o'ziga ishonch, refleksiya va shaxsiy maqsadlar tizimi bilan bevosita bog'liqdir. Agar ta'lim jarayoni shunday tashkil etilsaki, unda talaba mustaqil qaror qabul qilish, o'z fikrini erkin ifodalash va yangi yechimlar izlash imkoniyatiga ega bo'lsa, unda uning kreativ salohiyati sezilarli darajada ortadi. Aksincha, qat'iy nazoratga asoslangan, stereotip yondashuv ustuvor bo'lgan muhitda kreativlik va ichki faollik pasayishi kuzatiladi. Shu bois innovatsion ta'lim muhitini yaratishda psixologik erkinlik, qo'llab-quvvatlovchi atmosfera va xatolarga tolerant munosabat muhim omil sifatida namoyon bo'ladi.

Shuningdek, zamonaviy pedagogik texnologiyalar - muammoli ta'lim, loyiha asosida o'qitish (PBL), kollaborativ faoliyat va raqamli platformalar - talabalarning kreativ fikrlashini rag'batlantiruvchi va o'zini o'zi boshqarish ko'nikmalarini shakllantiruvchi samarali vositalar ekanligi aniqlandi. Bunday yondashuvlar talabaning bilimni passiv qabul qiluvchi emas, balki faol yaratuvchi subyektga aylanishini ta'minlaydi. Ayniqsa, refleksiya va metakognitiv nazorat mexanizmlarini rivojlantirish orqali talabalar o'z faoliyatini tahlil qilish, xatolarni aniqlash va o'z-o'zini takomillashtirish imkoniyatiga ega bo'ladi.

Umuman olganda, innovatsion faoliyat jarayonida kreativ fikrlash va o'zini o'zi faollashtirishni rivojlantirish ta'lim sifatini oshirish, talabalarni raqobatbardosh mutaxassis sifatida tayyorlash hamda ularning uzluksiz o'z-o'zini rivojlantirishiga zamin yaratadi. Shu sababli mazkur yo'nalishda ilmiy izlanishlarni davom ettirish, psixologik mexanizmlarni yanada chuqurroq o'rganish va ularni amaliy ta'lim jarayoniga samarali integratsiya qilish dolzarb vazifa sifatida qolmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Выготский Л. С. Мышление и речь. – М.: Педагогика, 1999. – 352 с.
2. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность. – М.: Смысл, 2005. – 352 с.
3. Рубинштейн С. Л. Основы общей психологии. – СПб.: Питер, 2002. – 720 с.
4. Давыдов В. В. Теория развивающего обучения. – М.: Интеллект-Центр, 1996. – 544 с.
5. Матюшкин А. М. Проблемные ситуации в мышлении и обучении. – М.: Педагогика, 1972. – 208 с.
6. Богоявленская Д. Б. Психология творческих способностей. – М.: Академия, 2002. – 320 с.
7. Guilford J. P. The Nature of Human Intelligence. – New York: McGraw-Hill, 1967. – 538 p.
8. Torrance E. P. Guiding Creative Talent. – Englewood Cliffs: Prentice Hall, 1962. – 278 p.

9. Csikszentmihalyi M. Creativity: Flow and the Psychology of Discovery and Invention. – New York: HarperCollins, 1996. – 456 p.
10. Deci E. L., Ryan R. M. Intrinsic Motivation and Self-Determination in Human Behavior. – New York: Plenum Press, 1985. – 371 p.
11. Bandura A. Self-efficacy: The Exercise of Control. – New York: Freeman, 1997. – 604 p.